PANEGYRICUS

Serenissimo Principi

BERNHARDO

Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ, Franconiæ Duci, &c. Scriptus.

FRANCOFURTI, ANNO M. DC. XXXIV.

INVICTISSIMO PRINCIPUM

BERNHARDO,

SAXONIÆ, JULIÆ, CLIVIÆ, MONTIUM, ET VINDICATÆ NUPER FRANCONIÆ DUCI, POST STRATAS AC DEVICTAS ACIES, CAPTAS AUT DEDITAS URBES, IMPERATORI SUMMO, PIO, FELICI, GERMANIÆ QUOQUO VERSUM INCEDIT, LIBERATORI HAUD DUBIO, HEROI INCOMPARABILI, IN DECUS ET EXEMPLUM EXCELSÆ FORTUNÆ, QUOD MIRENTUR PRINCIPES POTIUS, QUAM IMITENTUR, BONO OMNIUM NATO,

D. D. D.

Auctor.

PANEGIRICUS.

I te in caſtris tuis, Imperator, inter
fauſtas acclamationes, inter procerum fa-
ventium ſtudia, militumque gratantium
fremitꝰ ac vota certantia, per monumen-
ta gloriæ tuæ, & tot circumfuſa decora
magno ac ſublimi animo gradientem, ipſe ovans gaudio
ac lætabundus aſpectarem; abeſſe vix poteſt, quin tot
pulcherrimis incitamẽtis provocatꝰ, vel primus, vel in-
primis illam hoſtiũ fulminatricẽ dexteram tuã, qua nũc
nova generi humano fata diſpenſas, prono ac ſubmiſſo
oſculo invaderem; ut quantum tibi ſinguli ac univerſi,
quos cum toto Chriſtiano orbe infinito meritorum am-
bitu complecteris, pro ſe quiſque debeamus, ſola vene-
ratione faterer. Nunc longis regionum ſpaciis diſcre-
tus, eos imitari cogor, qui in cœlum preces ſuas allegant,
& Numinis majeſtatem humanis obtutibus contrectari
dedignantem, mente ſolâ & cogitatione intuendã, ve-
rendis ritibus ex pietatis norma ac præſcripto adorant.
Cæterum ut ſummus ille rector, tametſi ſub oculos non
venit, ubique tamen vi & effectu & præclaris ac miran-
dis operibus noſcitur: ita innumerabilibus tuis erga nos
meritis id conſecutus es, ut illis, qui felicitate te coram
cernendi deſtituuntur, abſens corpore duntaxat, animo,
cultu, veneratione præſens ubique videaris. Nullo lo-
co, nullis terminis nominis tui fama attinetur: nihil illi 82
clauſum aut impervium eſt, diſsita, remota fulgore ſuo
penetrat; & ad inſtar novi aut inuſitati ſyderis oculos

cum admiratione omnium in se vertit ac defigit. Nam sicut diurnum illud sydus, quanquam coelo affixum, per immensa mundi spacia naturali lege circumducitur, ac terris omnibus, locis, angulis, sese impertiens ita vitalemque suum lumen longè latèq; spargit, omnemq; in partem benignissimam vim suam diffundit atque exerit. Non fas est, non licet cuiquam tam coecæ, tam malesanæ ac perditæ mentis esse, ut inficiari audeat ingerentem sese oculis ac sensibus coelestem hanc claritatem. Cum enim tam late pateat singularis beneficentia tua, quam late orbis Christianus universus, nec unius aut alterius provinciæ finibus, sed totius mundi habitabilis regionibus amplissimorum gestorum splendor se circumscribat, prorsus majori piaculo se obstringere videatur, qui bonum, tam grande, tam omnibus commune nesciat, quam qui lædat. Equidem ego, imperator, illustri famæ tuæ miraculo excitatus, dum cæteri adhuc in re tanta cunctantur, aut stupent, ardentes quosdam stimulos admoveri mihi, ac instigari sentio; Imò verò velut numinis instinctu, magis magisq; indies tangor, rapior, accendor; prorsus ut teneri non possim, quin immensum illud felicitatis publicæ arcanum, quod vocem adhuc singulorum una cum admiratione includit, velut emancipatum silentii vinculis publica hac allocutione apud pulvinaria tua deponam; quæ ut verborum amplitudine atque apparatu non exprimitur sed subducitur; ita sese totam majestati tuæ, cum suo sibi pariter auctore devoto studio dedicat, consecrat, addicit. Unde verò nunc incipiam, aut quonam hunc impetum effundam? In tam multiplici atque inordinata rerum

congeries quæ ad dicendum mihi surgit, anxius hæreo,
neque quicquam æquè in copioso atque infinito argu-
mento ut inopia & egestas me fatigat. Denique ipsa illa
dicendorum maximè obstat magnitudo, atque arctis
inventionem abrumpit; quid primo, quid ultimo, quid
medio loco [illegible], anceps atque [illegible] [illegible]-
tio est. Statim ab excessu Magni illius Gulielmi, quem
[illegible] terris numina, & nondum [illegible]
nostris [illegible] medio triumpho rapuerant, rem augustam,
quæ nobis expectationem concitaret, salutis publicæ
tutelam velut hæreditario jure in te recepisti. Ex mor-
te Regis [illegible] mox sunt respub. tempora, quæ nos
erudiissent & post omnis libertatis quoque [illegible]
se [illegible] sæpius quam victoriæ admonerent. Nihil
consiliis & auspiciis plura casibus & fortuna Regis, ho-
stibus etiam post mortem formidati, agitabantur. Mul-
ti qui initio alacres fidem atque animum ostentaverant
repentè torpentes & obnoxii, atque inter spem ac timo-
rem hæsitantes nec vela retro dare audebant, & specula-
ri potius, quam movere fortunam, tutissimum habebant.
Sæpe inutili contatione, quod inter ancipitia deterri-
mum est, agendi tempora hosti prodita, occasionem re-
rum gerendarum per artes atque [illegible] constitutiones
exemerunt. Hinc æmulatio ac livor egregia coepta tur-
babant; & ut in divulso corpore [illegible] validissimis
artubus, sic sparsis huc illuc viribus nihil pariter, nihil in
commune agi. Languescere etiam [illegible] liberta-
tis ardor, ac dum sibi quisque [illegible] publi- 83
cum nimiis studiis victum, odiis aut [illegible] con-
flictabatur. Pax quoque ad tempus [illegible] gloriæ ac

ſucceſſibus intervenit: cujus larvâ ac imagine decepti ac hiantes, ad ludibrium prope ac faſtidium ab hoſte callido ac vafro circumducti ſumus. Mox arma, quæ haut bene interquieverant, otium malè fidum abruperunt; quæ jam ne quid indignitati deeſſet, velut ex præſcripto, ubi, & quoties hoſti viſum, aut promebantur, aut rurſum ex illius arbitrio ceſſabant. Ergò idem ille, qui antea tot per clades fractus atque imminutus in fugâ triumphum reputabat, haut ignarus, moliciones noſtras votis ſæpius, quàm audendo peragi, inſurgere rurſus, aſſultare, in tarditate noſtrâ plus ſpei, quàm in virtute ſuâ ponere: mox verſo in fiduciam metu, quà nudum patriæ latus oſtentabatur, ea ferox rapidusque noſtra oppugnatum ire, qui de ſuis etiam paulo ante in dubium venerat. Cœtera defleri magis quam defendi; corripi quam corrigi poſſe, utinam non omnes noſsent. Credo fortunam tot proſperis, queîs Regem vivum proſecuta erat, defatigatam, ad ultimum verſare ſecum atque addubitare parumper cœpiſſe, utrum, quæ tam benigne largita erat, uno ictu in irritum daret. Diu certe veluti fatali quodam flexu à curſu ſuo circumacta, aut per inania tentamenta & fruſtrationes meras utriusque deprehenſa ſtetit: aut ſi quando quietis pertæſum erat, damnis potius, & cladibus noſtris, quàm ſecundis nobilitata eſt. Neminem fallebat, haud parvum cumulum profectò de partium gloria dirutum iri; ac niſi fortunam criminis puderet, fatale exitium portendi; ſatis perſuaſo, haud poſſe tantam molem, quanta ex adverſis opibus in perniciem noſtram indies convaleſceret,

ret, diutius sine rara aliqua & ingenti virtute propulsari. Poscebatur ore omnium Princeps, cujus vigorem, constantiam & expertum bello animum fama loqueretur, apud quem omne honestis consiliis robur, sine quo quamvis egregia invalida fore, censebant; plerique tamen adductam inter ac metum anxiam & suspensam mentem volutabant, ne in imbelles aut indignos humeros inclinantia fata ruerent, quæ Rex olim in tantum Deo similis, in quantum natura humana patitur, in se transtulisset. Quis tum adeo stupidus aut excors fuit, qui cum oculos circumferret diuque pensitaret in cujus potissimum Atlantis cervice hoc coelum dignè recumberet, non te confestim, magne Princeps, vel tacito præjudicio designaret! Circumsteterat te publica expectatio, oneríque tam specioso haud dubiis suffragiis destinabat, etiam antequam destinari te cuperes. Neque enim in comparatione tanti Regis, quo majorem sol non adspexit, alius præter te occurrebat, in quo post illum, justius salus, libertas ac securitas nostra fundaretur; in quem melioribus auspiciis spes & vota omnium verti ac defigi fas esset. Apparebat magnum Gustavum semel in terris vixisse, semel mortuum; Illo erepto, similem jam reperiri non posse; si proximus destinaretur, te solum ostendi. Insederat omnium animis pulcherrimum augurium, te illum arcano quodam providentiæ genitum, qui dejectam acerbo invictissimi herois fato ac nutantem partium famam excitare; qui afflictam atrocissimo hoc casu & attonitam rempublic. allevare divinis imperiis juberetur. Neque fortuna dehinc moram fecit, sed velut ex pacto

aut constituto studiosè successibus tuis famulari protinus cœpit. Præstitit votis nostris fidem, & verita, opinor, ne impar esset invidiæ, si diutius adversaretur publicæ saluti, quicquid ante inclementiꝰ in nos consuluerat, promto excusavit obsequio. Ex eo tempore hostem ubique cædere, fugare, præsidiis exuere; castella oppidaq; milite insessa, rapere; terras integras ac provincias in ditionem accipere, religionem ac sacra captiva aut in exilium acta, manu reducere; miseros & hostili impotentia ex magnis opibus ad alienam misericordiam redactos, fortunæ & patrimoniis restituere, spoliatos dignitate, loco & honori pristino reddere; adversis partibus desperationē; spem atq́; securitatē nobis longè lateq; ostentare non destitisti. Ita cum Svevia, Franconia, Alsatia, Bavaria momento pene transegisti; ultra Rhenum ac Danubium arma ac nominis terrorem protulisti; quæq; urbes cervice rigida jactabāt jugū adhuc, aut immitibus addictæ dominis prorsus sine exceptione servire cogebantur, asseruisti, metu ac suspicione exonerasti. Meminerunt plerique plura te oppida uno die vi aut deditione cepisse, quam aliis toto vitæ tempore molliter obambulando obire vacat. Ut jam malè de te fortuna mereri videretur, quoties vota non præcurreret. Ipse sermo hic meus tardior pene est, quàm ista fuerunt, quæ perfecisti. Nam velut præcipitio montis devolutus torrens vasto impetu impingitur campis, eluctatusq́; per obstantes moles agit vehitq́; omnia, super ruinas suas liberè exundans: ita virtutem tuam acrem illam, igneam, indomitā, sui plenam velut procellam aut nimbum superfudisti hostibus, morasq́; ac diffi-

cultates

cultates omnes, non fractus adverſis, ſed incenſus, in morem ac modum fulminis, rupiſti, ſtraviſti, proculcaſti. Prorſus, ut adacta in leges tuas fortuna ſacramento tibi dixiſſe videretur, neu te ad orbis Chriſtiani ſalutem præpopere feſtinantem malignitate intempeſtivâ ſufflaminare vellet, aut inhibere. Quæ ne ſucceſſus tantos tibi imputare poſſet, prius quam quicquam aggrederere, cum cœlo propius contraxiſti; & pietatis fœdere cœleſte Numen partitus; tuis miſcuiſti, cujus inuſitato favore munitus, & omnium jam eventuum velut ex ſponſione ſecuriſſimus, certo & irrefragabili judicio futura ex inſtantibus præcepiſti. Tam manifeſta certè exinde numinis auxilia in omnibus conſultis tuis enitu-
erunt, ut dubium non ſit quomodo ſua de te judicia à nobis accipi velit: nec ambigi queat, ad implendum gloriæ ac magnitudinis tuæ orbem virtutem tuam cum fatis conſpiraſſe? Quæ ut uni tibi hactenus addictiſſima fuerunt, uni tantum indulſerunt, quantum quiſque vel incaſſum optat vel deſperat; in unum vim ſuam omnem ac poteſtatem pene prodigè effuderunt; ita nihil hic temerè aut fortè, omnia potius cum quodam judicio ac delectu ab iis conceſſa tibi eſſe quovis arbitro evincam. Neque enim quiſquam meo animo, aut plura à divina benignitate ferre, aut digniora debet; quam pius, & ſanctus, & Deo ſimillimus Princeps. Neque ad ullius nutum obnoxiæ atq; ancillantis obſequia fortis flecti potius ac circum agi par eſt, quam ex ejus Principis voluntate, quem liquet, in hoc divinitus conſtitu- 85
tum, ut ſuccedat rebus feſſis, & obviam eat ruenti in de-

[illegible] permisit. [illegible] formidine, vigiliis [illegible] magna [illegible] voluptatibus [illegible] Qui in [illegible] ac prope sepul- [illegible] & honesti curam in scortorum [illegible] demergunt. Quibus [illegible] veneficio obsessum, & ad [illegible] enervatum, ac fractum [illegible] tamen ipse ignavia [illegible] Remp. secum trahit, [illegible] ad pejores transmittit. Tu [illegible] acerrimus censor, ita observas [illegible] legibus, quas nemo principi scripsit, [illegible] rationem; cumque delictis enormibus [illegible], vitæ tamen censura plures, quam pœnis emendas; & mavis impetrare honesta, quam cogere. Inter omnes verò nulli minus, quam

tibi

tibi ignoſcis; nec in quenquam alium adductius duriusque, quam in te ipſum imperium exerces. Non enim, quod, plerique, ex magno imperio licentiam tantum uſurpas; ſed diſciplinæ adſtrictique moris ubique rigidiſſimus exactor, quid ab aliis fieri velis, exemplo, & quod blandiſſimũ imperandi genus eſt, faciendo monſtras. An quenquam fugiunt actæ tibi ſub pellibus hyemes; æſtates inter meditamenta bellorum ſudatæ, inſanæ tempeſtates, cœlum intractabile & horridum, fœdiſſimæque injuriæ aeris, inedia, algores, vigiliæ juxta tibi toleratæ? Quid? ſi quando temporaria quiete labores militiæ interpolare contingit, an ſomno te luxuq; ignavo, vel ludo ac aleæ, quæ una ſæpius hora multorum menſium ſtipendia decoquit, vacuum præbes? Quin gnarus potius, otii vitia negotio diſcuti, cum alacribus ſaltu, cum velocibus curſu, cum validis vecte certare; equitatu, jaculatu, virilibus exercitamentis, prolicere ſudorem, inq; conſpectu exercitus, in ore commilitonum tuorum decoro ſordeſcere pulvere pro oblectamento habes? Jam fatigato non operoſum aliquod tegmen, ſed inſtratus torus temere, ſæpe & ipſa humus cubile præbet. Cibus non peregrinis deliciis, non exquiſito artis ingenio laboratus, ſed facilis, & caſtrenſis, longa quamvis jejunia ſolatur. Tempora ſomni arctiora quam noctis; & hæc ipſa intercurſantibus ex transverſo curis confuſa ſæpius aut interciſa. Sciunt quos ſecundorum adverſorumque ſocios habes; ubi quis tumultus increpuit, exilire te primum & circumſpicere

periculis, fumisq; verſari animo dubiis caſuum, & ſæpe oc-
currere, ac providere in omnes partes, & conſilia, nec
tam de propria, quam omnium ſalute anxium vel qui ſibi
repugnant, vel pro quibus ipſimet pugnat. Longè enim
tamen aliter comparatus, atque habere illi ac degene-
res, quos ſolio ſuo affixos & immobiles, ne & ſi ipſe
quidem orbis illabatur ex illo voluptatis, ex illius deſidiæ
ſomno ac oblectatione excitari poſſe patent. Qui enim
quam ſi in publica lapides [illegible], aut & alios, [illegible]
cultis hominum, & negotiis retrahunt, & [illegible]
ta captant, nec provident aliquid, nec curant aut ſenti-
unt, ad inſtar [illegible] cujuſdam ſeu, aut Epicuri illius
Dei, qui nec ipſe habere negotium, nec exhibere a-
lii cupit, [illegible], inflammant. [illegible]
rum, An non bonitatem in agmine, in acieq; ſuas collo-
ces, tuere vexilla magno gradu antecire, Ducis boni &
ſtrenui ſimul militis partes exſequi? Te, ſive horrenti-
bus ſcopulis inſiſtere gradum, ſeu per abruptas voragines,
anguſtiſſimos vè anfractus, aut merſa præaltis nivibus juga
lubrico & nutabundo veſtigio erepere juvat, longè an-
te omnes conicere? Tum pleraque caſtrenſium mune-
rum ipſum obire, pauca per centuriones aut tribunos
expedire, caſtigare ſegnes & urgere, ſtrenuos laudare;
plurimum ipſum contendere, operis & laboris ultra
quam credibile eſt patientem, & aſſidua vi nunquam
intermiſſa contentione paria cum infimis facientem in-
corrupto tamen Ducis honore. Sic illi cœleſtes orbes
loco ſtare neſciunt, & indefeſſa vertigine citra ſenſum
laſſitudinis circa hunc mundum rapiuntur. Licet æſti-

mare

mare quicquid in aliis laborem [illegible] sibi [illegible], nec tanto [illegible], quam [illegible] esse. Jam in [illegible] commentis compertum habeamus, te [illegible] cohortes [illegible] in pugnam [illegible] [illegible], [illegible] in [illegible] [illegible]; cum [illegible] [illegible] prospectum caliginibus [illegible] [illegible] cum terribili [illegible] tas, tumultus, fuga, [illegible] [illegible], cædes ubique, [illegible] sanguinis [illegible] [illegible], ante primos tuorum [illegible] [illegible] cornua, in [illegible] [illegible] ac [illegible] [illegible] metum demere, [illegible] [illegible] periculum ostenderis, [illegible] galeati Martis, voce, præsentia, manu, primis juxta postremisq; fiduciam [illegible], [illegible] virtutis cujusque, [illegible] densissimos hostium globos, ac pugnacissimas turmas [illegible]re primum ac perfringere, [illegible] impellere [illegible] deturbare, primum [illegible] caput [illegible] ac ignitis globorum ictibus objectare atque [illegible] promtissimæque ad omnia fortitudinis, [illegible] inter egregia hortamenta, efficacissimum, [illegible] imperatoriæ juxta ac militaris virtutis exemplum [illegible] ante ora tuorum circumferre? Sic æmulatione [illegible] in audaciam & obsequium veluti præceps agitur, non sui, non uxorum aut caritatum suarum memor, [illegible] ardoris tui imitamentis, cujus vim etiam in imbelles [illegible]

fundis, invitatus nihil niſi pugnam, niſi laudem atque decus ſpirat; nihil niſi adoreas & laurus meditatur aut adſueſcit. Quis enim aut laborem ullum aut periculum detrectet; cum te quicquid durum ac aſperum ubique eſt, depoſcere vel ardentiſſime videat? quis non mori potius per virtutem præoptet, quam te tam contumaciter inſultantem fortunæ & in omnes caſus generoſo impetu provectum, pigrè ac deliberanti ſimilem ſequi? Equidem fortiſſimos viros nunquam infractos aut abjectos recedere arbitror; quoties alacritatem vultus tui, maſculum illum flagrantemq; vigorem, ac tanti animi ſpiritus haurire datur. Quoties illis occurrit, quam libenter ſanguini tuorum parcas, tui pene diſcrimini intemperans; quam anxie caveas, ne quid fortunæ debere cogantur. Nec enim cruento alieni capitis ac triſti experimento gloriam tuam ſancire amas; ipſe dubiis caſuum exemptus & jactu teli procul, eventum modo opperiri. Præſtas imò quæ præſcribis; nec tam imperioſa jubendi violentia, quam ſuadendo, præeundo, ducendoq; creditas tibi manus in pericula mittis, quæ ipſe tibi indixiſti. Hac lege æquata cum imperatore militia, ſocietate caſuum tolerabilior, quaſi ſegne ſit expectare quod ipſe tibi donare poſſis, glorioſo certamine ultrò etiam à pleriſq; appetitur. Ipſe paratiſſima & perfervida militum ſtudia doctus in occaſionem flectere, nihil apud te ſegne aut remiſſum pateris, uſquequaq; pervigil, intentus, ſollicitus, tibi pariter atq; hoſti imminens: qui ut armorum ſtrepitu ac furore terrere te nunquam potuit, ita nec aſtu aut calliditate ei hactenus

impar

semper fuisset ut non sim prævertere [illegible]
[illegible] atque ipsis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Quantum vero [illegible]
[illegible]
[illegible] & prudentiori [illegible], quæ [illegible]
[illegible]
[illegible] relinquere. Sufficit enim in bre-
[illegible] esse, nihilque [illegible]
[illegible] pacto procedere; neque aliud infelicius
quam [illegible] spes, ut cunctis [illegible] consiliis,
quod non potest laudari, nisi [illegible] Ad hæc pere-
genda animus, [illegible] contigit erectus, [illegible]
sus & ludibria [illegible] humanarum [illegible]
potestatis, atque ambitionis, [illegible] perpetuus con-
temtor. Nunquam ille blandiente [illegible]
intumuit; nunquam [illegible] com
adactus continuam [illegible] constantiæ laudem infre-
git: Fortunam utramque, quæ [illegible]
tes frangit, aut evertit, excelsi [illegible] indolis per-
petuò adhuc infra se despexit. Cæterum [illegible] vir-
tutem, quas in te, magne Princeps, veneramur, illu- 88
stria experimenta in præclaris gestis tuis, quæ [illegible]
gratis sermonibus omnium celebrantur, [illegible]
cent. Quæ quidem ut singula prosequar, non

... non institutum meum patitur;
... curæ erit, ne quid operum tuo-
... aut subtrahatur posteritati. Nostrum
... est. Quod dum omnia simul ample-
... ne singula majora exhibeat; satis habet, si
quantum illud sit, quod involvitur, in partibus adum-
braverit. Jamdudum enim manum injicit Ratispona,
quæ nuperrimè justissimum exhausti operis ac laboris
præmium virtuti tuæ cessit. Quo gaudio, qua exsul-
tatione omnium, qua cum totius orbis Christiani gra-
tulatione & plausu, nullis unquam verbis expressero!
Implesti flagrantissima desideria nostrorum; neque in
illo facinore, quod nemo sine horrore cogitare potest,
fortunam magis quam spes nostras atque ultimos voto-
rum conatus, utut inexhaustos ac incredibiles, vel præ-
vertisti, vel superasti. Quis tam audacis fiduciæ, ut crede-
re præsumat, urbem validam, natura & opere munitam,
armis, viris, commeatu abundè instructam, Bavariæ to-
tius propugnaculum, ad ultimum pro fide pertinacem;
adversa anni tempestate, duobus exercitibus ejus saluti è
propinquo invigilantibus, à quoquam non captum iri,
sed saltem circumsideri posse? Sed enim cum in hoc im-
pendatur perpetuus fatorum labor, ut per intentata at-
que inaccessa aliis ad solidam magnitudinem tibi viam
præsternant, næ ille anguste profectò virtutem tuam æ-
stimat, qui de ea id tantum, aut credit aut sperat, quod
fieri potest. Igitur quod portenti fidem apud nos auxit,
... captam urbem, quam obsessam audivimus;
... se in manu tua esse sensit, quam se ipsa cogno-
sceret:

ſceret: neque obſidio illa, ſed ſtatim triumphus fuit: cum in attonitam, & pene quid ageretur ignaram, tanquam hybernus fluctus, aut cœlo miſſa tempeſtas, more tuo detonuiſſes. O auſpicatam & nullo ævo delendam illius diei fortunam, quæ multorum annorum decora in unam lucem inuſitato exemplo cumulavit! O ſingularem tuam, invicte Princeps, & vix enarrabilem magnanimitatem id potiſsimum aggredientem, de quo cæteri deſperaverant! Quis pro faſtigio rerum tam magnifica facta digne conceperit animo? adeò nemo exprimere verbis poteſt? Ibant immania agmina hinc Bavariæ copiis, inde Hiſpanico, Italicoque robore ſuccincta, ipſo famæ ſono terribilia nomina, quæ vulgus & imperitiſſimus quiſque amplius, quam erant, ſuſpicatus, in ſuam alienamq; formidinem intendebat. Nemo Hiſpanorum robur cum pari ſuperbia conjunctum ignorat. Hæc eſt illa gens, quæ ventoſo tumore crepans, legiones, exercitus, regna integra uno ſpiritu diſſlare ſolet; quæ alienæ libertati velut ex naturæ præcepto iniqua ſemper ac infeſta, non Germaniæ modò, ſed totius imperium orbis ſtolida vanitate ſomniat; cui jam, ut victo & ſubacto, minitari malum videtur, truciq; vultu diras leges & vincla intentat: quaſi tam facile ſit viris, & armatis, & quod caput eſt, Germanis, Romanis quoque formidato populo, inter arma atque ferrum nato, & perpetuis bellorum rudimentis ab ipſa protinus ſtirpe innutrito, ſervitutem injungere; quam Indorũ ac Maurorum imbellia agmina uno aut altero edicto proſcribere; vel, ſi videatur, canibus ac Moloſſis obiter conſici-

nibus objicere. Hæc est illa gens quæ, ut immodica vir-
[illegible] suæ æstimatione ipsam [illegible] egreditur, ita acta,
[illegible], animosa, [illegible] aliorum internecione felix si-
[illegible]; hæc est, quæ ultra [illegible] terminos, & [illegible]
[illegible] claustra [illegible] pariter & ambitionem por-
[illegible] ultima [illegible] terrarum metas [illegible], quicquid
[illegible] in extremo [illegible], aut fugientem [illegible], insatia-
[illegible] invadendi [illegible] transcendi, ut [illegible]
[illegible] desideriis suis aperire [illegible], naturã ipsam
[illegible], & à tergo jam reliquit. [illegible] ex eadem gente
[illegible] vetus, & fama inter [illegible] illis ferociam
[illegible] inflabat. Quid ego de [illegible], &
[illegible] dicam? quæ ut [illegible] adessent,
& in partem triumphi tui venirent, longo & molesto iti-
nere per Alpium juga præcipitatæ [illegible] castris sese
haud suo numine conjunxerant; quæ cum fluxis cor-
poribus soli cœliq; mutationem male tolerent, ipsa her-
[illegible] hyeme expugnatæ umbræ & reliquiæ hominũ Deos
[illegible] jam Italiam suam respectare
dicuntur. Bavaricæ quidem copiæ nihil ultra numerum
habente Duce tam effœto, & in quo præter famam, în-
[illegible] adversus bene præparatas mentes telum, in-
[illegible] ante prosperis durabat, parebãt magis, quam re-
[illegible]. Cæterum miles ferox, rapidus, incompositus,
disciplinæ cõtemtor, sui alieniq; pudoris temerator; præ-
[illegible] inexpertus ac hebes, quemque super atrocẽ fla-
[illegible] conscientiam virtus tua, & toties devictarũ par-
[illegible] subinde recrudescens memoria territabat. Adver-
[illegible] molem, exercitus tibi è victricibus Germaniæ
[illegible] aderat, impar numero, sed asperrima & invicta

bello manus; robuſta & compacta corpora; miles in caſtris, in opere ſtrictè & contentè habitus; delitiis aut major, aut intactus; ſacramẽti atq; diſciplinæ retinens, Quorum plerique non auro nitentes, aut fulgore imbelli noſcebantur; ſed hirto atq; intonſo ore, ad inſtar præruptæ atq; horridæ alicujus rupis; habitu incomti ac ſqualidi; non homines, ſed formæ & effigies è ſaxo aut ſcopulis excilæ viſu tetræ, ac metuendæ, atrociorem animum promittebant; non luxuriæ inſtrumentis tardi ac præpediti; ſed ipſa paupertate agiles ac promti; domi inopiam, opulentiã in hoſte habere edocti. Accedebat piiſsimus juxta ac generoſiſsimus ardor, in ſingulis tuorum memoria priſtini decoris cauſæq; non ſemel jam cœlitus probatæ fiducia inflãmatus; quam ut optimus quisq; ſibi pro vallo circumdat, ita hinc plerumque ſucceſſum auguratur ac præſumit. Hac manu prope inſpectantibus iis quos ante memoravi exercitibus neque auxilii cauſa propius accedere audentibus, nobiliſsimã iis urbem, ceu opimã prædã inter manus ereptum iviſti. Longe illis Hiſpanici nominis terror, longe Bavarici & conjuratarũ gentiũ titulus erat. Sive illud fatum fuit; ſeu pavidi & conſcientia recordes, feritatis ac ſævitiæ ſuæ pollutorumque fœderum, ac læſi Numinis ruptiq; toties gentiũ juris non immerita ſupplicia ultoremq; tum primùm Deum horrebant. Nemo certe euntem impedire, nemo contendere, nemo illam tibi palmam ambiguam facere ſuſtinuit. Et ſanè ſi quæ ſiniſtra & infauſta rabies illos in tuorum manus impegiſſet, ſumſiſſes pœnas immanium ſcelerum; & tanquam piaculares victimas ſuæq; jam devotas peſti, iræ atque ultioni mactaſſes; neque prius deſtitiſſes

proxio ſanguine editare juſtiſſimo dolori, quam ſanguinarias iſtas & obſcœnas bellúas, non niſi ad cædem & perniciem humani generis è cubilibus ſuis prorepentes, ardente militum tuorum virtute, tanquam [illegible] ge in eas provolutus obtriviſſe. Stupeo, eminentiſſime Princeps, ſtupeo, & tanquam turbulenta ſomni imagine confuſus, non oculis meis, non auribus ſatis credo, cum illum ſucceſſum, illud ad omnem memoriam ſeculorum inſigne trophæum intueor, quod non tam Hercles de urbe capta, quam de hoſtium animis, quos propria ignaviæ ſuæ confeſſione victos proſtraviſti, [illegible] quieſcere coegiſti, gloriæ ac perennitati tuæ ereſiſſe mihi videris. Quare quod illis evenire amat, qui in horrido quondam & tenebricoſo carcere cum ſordibus ac pædore aliquandiu conflictati fuerunt, ut cum extemplò inde protracti in lucem emergunt, ſubita claritate ſolis verberata illis acies & perſpicacia, vel deficiat, vel evaneſcat; idem plane & mihi, & omnibus illis, qui ad præteritarum calamitatum & præſentis hujus ſelicitatis ſenſum non obbrutuerunt, evenire autumo. Stabant omnino in præcipiti res noſtræ, & in pejus quotidie dilabi videbantur. Ante omnes Sileſia perpetuum, inconcuſſæ in nos fidei conſtantiæque non nimius, quam lamentabile ſpectaculum; quid in reliquum timeri poſſet deploratiſſima conditione & calamitate ſua, ſemperq; opprobrio [illegible], qui prohibere poterant, palam pronuntiabat; quæ ante annum majoribus animis quam conſiliis [illegible] proſpera nobis vendicata; mox fatis urgentibus eodem quo occupata erat impetu deſerta, & hoſti tradita mœſt-

ra, mœstissimo vultu ac supervacuis nihilq; profuturis la-
crymis ac votis, quod sola potest, fugientes defensores
suos longissimè prosequebatur. Ergò exercitus nostra-
tes plerumq; omnibus circa locis, quæ insederant, præter
spem expulsi, aut necessitati cedentes, captis & cæde vic-
torum bellorum clades, queis ad perniciem sæpe suam
cauti ac providi etiam in hoste pepercerant, in patriæ
viscera ac præcordia vertebant. Licentiam prædandi
collapsæ ærarii vires, & angustè præbita stipendia da-
bant. Ita egestas & fames obtentui sumta, aut non fictis
doloribus militem turbidum & suopte ingenio deteri-
oribus pronum ad facinora incendebant; ut jam civibus
magis, quam hosti metuendus esset. Protinus in omne
scelus itum; dispersæ per agros cohortes spoliare, super-
vexare refertas domos, non sacro, non profano abstine-
re. Ut quisque dives aut locuples illicò pro nocente ha-
beri, sui quisque periculi merces, suspiria quoque & la-
crymæ, & quæcunque solatia miseris natura reliquerat,
vectigalia esse; cumq; jam nihil præter inopiam haberi
sine damno posset, paupertas in vota transierat. Quin
quod semel concessa quidlibet rapiendi facultas non sa-
tietatem afferebat Harpyjis illis, sed irritamentum; cre-
scebatq; indies sacerrima habendi ingluvies, & parandi
rabiem parta incendebant. Erant sub oculis naufragia
miserrimorum civium, necquicquam sibi pa-
trimonia in tributum egesta quiritantium, si tot impensis nihil
præter tyrannidem quæsitum esset, si ab hoste immunes,
hospitibus suis totum diem os ad contumeliam & lasci-
viam præbere, si inter verbera & vibices suorum precario

um ſpiritum trahere cogerentur. Jam & arva cultoribus nudata ſolitudinem ſuam mœrere; non ſufficere manus poſcentibus aratris, falces ipſas in enſes conflatas eſſe; ſqualere urbium tecta, domos antiquis poſſeſſoribus ereptas faſtidio novorum dominorum lugere, & velut deſtitutas deplorare vaſtitatem ſuam. Poſtremò eò ſe deveniſſe, ubi mitiora nec quicquam expectent; ac fruſtra parci impoſterum iis, queis, ut hoſtis deſit, fame & obſcœna tabe brevi pereundum foret. At herclè, nata ſervituti mancipia, ſemel venire, & ſi domini aſperius de tergo conſulant ſæpiùs tamen clementiam illorum obſequio eblandiri; ſe verò quod ultimum atque indigniſsimum ſit ſervitutem ſuam impenſo pretio cottidie emere, cottidie paſcere! Hæc atque talia impune fieri, homines è ſterquilinio effoſſos; quibus omnia honeſta atq; inhoneſta pretio venalia ſint, vile ac projectum decus publicum, in capita, in fortunas ingenuorum civium, ut libitum, ſævire; plebē innoxiam ad injurias contemtiſsimorū bipedum velut ad metallum damnari & ubiq; jam pro victa eſſe, etiam qui queri non poterant, tamen indignabantur. Quorum ut nihil hoſti ignarum, ita malis noſtris ferocior, non jam per cuniculos rem gerere, ſed aperta impreſsione & gladiatorio animo viam ac nos adfectare. Quis tunc noſtrûm aliud quam ferrum, cædes, incendia, ſtrupra, raptus, & neſcio quas non malas cruces, quicquid denique triſte, crudele, aſperum aut tumidus audet victor, aut victi expavent, imaginari ſuſtinuit? Mœſta ac deformis patria, jam velut ab anniverſario hoſte ex conſtituto

rapta-

vapulabatur. Nihil illa facie fœdius, cum infelix regio toties hostiliter direpta, toties conclamata, & superstes si-bi, bustum modò & cadaver sui, ac miserandum vel barbaris spectaculum, tota funeribus suorum, & ruinis repleta, vix è cineribus & favillis ægrum caput attol-leret & supplicio suo (mirandum!) superesset. Occur-sabat trepidantibus adhuc oculis acerba illius diei ima-go, quo nuper irrumpente hostili exercitu, tot vici, op-pida, urbes, quos terroris illius fulmen adflaverat, ve-lut excita sedibus suis, cum suo sibi lare & penatibus migrare & infaustum relinquere solum cogerentur; adeo ut plurimi queis semper sub ictu vivere instar mor-tis videbatur, raptim quibus quisque poterat conva-satis circumspectarent alias sedes & abdicata patria ubi-vis tutius, quam in natali suo habitare se posse confide-rent. Ibat totis campis miserabile agmen; pars præ metu obliti unde irent, quo tenderent, alii alios roga-tantes, nec animo nec lingua constabant; pars con-juges, alii liberos, quidam cognatos desiderantes in hac calamitate alienam sortem miserabantur; erant qui cunctis inter miseriam & fugam certa desperatione ab-ruptis, metu mortis mortem ipsam precabantur. Ho-ste interim quaqua versum incederet circumjecta po-pulante pulvis è ruinis excitatus pene in oculos veni-re; fumus ex incendiis villarum tantum non è fene-stris singulorum prospectari. Videres jam plerosque concursare atque omni abjecta spe, turpe (ac puden- 92
dum dictu) deliberare inter sese qua lege perire vellent; alios non nisi inanibus lamentis & querelis, ut in publicis

exequiis

exequiis ſolet patriæ, ut putabant, animam agenti, imò hercle ultrà manes jam depreſsæ, triſtes inferias mittere. Nolo uſquequaque invidioſa narratione onerare fatum noſtrum; & quanquam ſit vivax recordatio calamitatum, parcam tamen gaudiorum præſentium lucem triſtium commemoratione fuſcare. Cœterum cum ad præſentium commendationem bonorum, vel præcipuè interſit mala decurſa reputari, injungas quæſo, magne Princeps, hoc temperamentum modeſtiæ tuæ, ut per incommoda noſtra beneficii tui, quo liberati ſumus, magnitudinem volens recognoſcas? Nos certe oneroſi eſſe pietati tuæ malumus; quam ingrati in virtutem, qua rempublicam innumerabilibus malis ægram & lapſantem, tanquam è ſcopuloſo & difficili mari, ſervaſti. Nec poterat mediusfidius tam confuſa & male implicita tragœdia, ſine numine aliquo aut machina expediri. Conſulat quiſque memoriam præteriti temporis, conveniat vota ſua, vera me dicere fatebitur. Tu impendentia nobis pericula, à cervicibus, aris, focis, delubris, depuliſti in una urbe omnes machinas, omnia conſilia & fabricas hoſtium diſturbaſti; & qui nobis jam imminebat, ad res ſuas tutandas iter male ominatum reflectere coëgiſti. Tuum illud eſt, invicte Princeps, quod miſeriis infinitis defuncti, oculos attollere ac in cœlum ſuſpicere audemus. Quod reſpiramus, quod quaſi ab inferis emergimus, qui nuper vitam hanc duram & calamitoſam peroſi ad inferiores aliquos manes præ tædio correpere optabamus; quod poſito luctu, communem hunc aërem nondum ſervitutis tabe infectum participare, quod

vivere

vivere poſtremo adhuc delectet, tuum illud eſt profecto.
Quod obſepta diutinæ ſervitutis metu ora, frenatamque
tot malis linguam reſolvimus; quod tremefacta libertas
Germanorum, quam repentina vis mali intercluſo pene
ſpiritu ſuppreſſerat, velut laxata morbo reviviſcere ali-
quando incipit movetq; lacertos, tuū illud muneris eſſe
ultro fatetur. Excitare labentes, miſerari afflictiſſimam
ſortem, ſalutem, ſecuritatem, cum jam non ſperantur, fa-
tali virtute prope invitis reddere; intercedere caſibus hu-
manis, expugnare vim invictam neceſsitatis, fortunæ no-
vercantis exarmare impotentiam, adeo magnificum, a-
deo tuum eſt; ut peculiare, ut proprium habeas. Non
meæ ingenii hæ voces ſunt, ſed tuorum meritorum.
Utcunq; imperioſus metus ſit, utcunq; ingenioſa adula-
tio, nunquam tales aut inveniet aut exprimet, quales ex
animo tibi vovemus. Non enim coacta laudatione aut
deformi obſequio periculum ſilentii redimimus. Miſeret
me illorum, qui aut ſpe aut metu corrupti ad alterius lu-
bidinem infelicem facundiam flectunt; aut ſervili adu-
lationi emancipatas ingenii ſui dotes proſtituunt; & ex
domini arbitrio tacent aut loquuntur. Procul abeſt à no-
bis neceſsitas illa; niſi quatenus felicitate ad dicendum
impellimur. Habent ſua verba miſeri; ſua felices; neu-
tris hactenus ſimulare vacat aut vultum fingere, ut affe-
ctum ſuum celent; cujus ea indoles eſt, ut quanto com-
primatur magis, potentius exardeſcat. Nihil addit lau-
dibus tuis oratio noſtra; atque utinam ne detrahat. Adeò 93
periculum non eſt, ne nimium videatur, quod ut maxi-
mum ſit, citra menſuram meriti tui ſtabit. Eludant licet,

quibus nostra premiisque contemnere poterant non minus quam [illegible] & [illegible] incederent [illegible]. [illegible] gens, [illegible] hoc [illegible] [illegible] Qui ad Achillem [illegible] Vlyssem [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] ingenio aut tam [illegible], qui non statim dis- [illegible] hominum fidem continuò [illegible] capite ad calcem in- [illegible] tantos ubique [illegible] innumerabili multitudine [illegible] sagittis obruant, maria con- [illegible] montes perfodiant aut na- [illegible] uno prandio, compedes Oce- [illegible] innectant? Quis non in scena se [illegible] deliram quandam aniculam fabellas [illegible] ad focum audire se putet, si quando in Herculem illum, monstrorum domitorem,

inci-

incidit? Quem ludicra natio aliàs terribili specie, ingenti onustum clava ac leonis spolio circumtectum, otiosissima in pompa, velut Pantheram aut Ursam ad spectaculum, per orbem terrarum quolibet circumducit: aliàs molli ac muliebri cultu inter colum ac pensa procaci cuidam scortillo famulantem fingit, quæ & ipsa nec nihil agat, fortissimo interim heroi cum suo sibi sandalio caput obiter commulcet: tandem verò nugarum omnium oblita, eundem illum Jovis satu editum cunctis ritè atque ordine laboribus exantlatis, Diis omnibus invitis, quasi quoddã ferculum religiosè adeo cultum cœlo infert. Quid ego de Salamine aut Marathone, aut illo toties decantato Cynegiro? quid de cæteris quæ fidem tempori debẽt, nisi me vanitatis suppuderet, narrare possem? Quoties enim hunc campũ Græculi arripiunt, tantas mendaciorũ nebulas excitant, tantas fabularũ convectant moles, tanto vanissimarum sententiarũ strepitu æstuant, ut ad ineptias non nati mehercles, sed ab aliquo Deo facti videantur. Credo, quod veræ laudes deessent, inanium specie atque rerum incredibilium relatu animum lectoris percellere conatos; qui cum facile dormiturus esset, si per quotidiana duceretur, miraculo scilicet excitandum putarunt. Eant verò Græculi ac plorent; neque unquam de Hercule suo, aut Achille, aut Hectore, tam magnifice loquantur aut sentiant; quia virtuti tuæ majora nos deferre æquo animo patiantur; cujus laus ac splendor non equidem 9
ab exoletis fabulis arcessitur, sed propriis experimentis supra omne id quod fingi potest, inclarescit.

[illegible] eos. [illegible] memoria [illegible] cent. Quippe etenim hoc nomine [illegible] Talis [illegible] adversum fortu- [illegible] vitiorum conta- [illegible] rem, & paucis ubique [illegible] innocentiam. Talis [illegible], sive pietatis causam in [illegible] ipsa natura nobis tan- [illegible] educis, sive à sociis tuis & fœde- [illegible] mucrones in ultimo di- [illegible] sive in victos clementer ac benigne con- [illegible] post omnia, de te quoque, qui magnanimitatis [illegible] Nam cum cæteris victoriæ tuæ mer- [illegible] illibatamq; concedas, nihil tibi præter

ejus

[illegible] at præcipuum be-
neficiorum [illegible] Quæ omnia me-
morare possem, quæ [illegible] placidos, lenes, li-
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible], sic [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Tu quod [illegible]
[illegible], comis [illegible]
ipse sibi [illegible] exemplum, quale [illegible] denique [illegible]
[illegible] O [illegible] Herculis
[illegible]
Leonem, [illegible]
ximas Græciæ [illegible]
deterrimam bell[illegible] atque [illegible]
pestem, debellasti [illegible]
mes maximasq; ludit [illegible]
cie callidè obrepit, [illegible]
continuò tormentis, ut [illegible] balistis, [illegible] om-
nia labefactat aut subruit; & tanquam [illegible]
dam aut furiosus herus omnem virtutis supellectilem in-
vadit, diripit, evertit, nihilq; omninò [illegible]
consilii subsistere uspiam patitur. Hujus dominationem
cum ita effugeris, ut nihil illi juris in te superesset, quæ te
plerisque non Græcorum modò, sed Romanorum quoq;

 Imperato-

Imperatoribus; quos si hoc ævum tulisset, moderatione tua in ruborem dedisses non componere, sed præferre infinitò dubitet? quorum non paucos hunc scrupulum parum providè aut ex arte circumflexisse constat? Qui cum triumphali habitu, toga picta ac stellata, tanquam histrionales quidā Joves, cum hasta, armillis & coronis, cum auri argentiq; pompâ inter greges captivorum & pictos gentium titulos, circumfusa & applaudente universâ urbe, quadrigis in Capitolium veherentur, parum se misellos homines meminerant, nisi hoc illis servulus, aut verna, identidem ad aurem occentaret! At quanto augustior tuus est triumphus, quem non tam de hostibus tuis, quam de superbia, arrogantiâ, iracundia, quæ vis quisquam victorum in potestate habet, excelsus, invictus egisti? Gaudent conditione sua urbes, quas cepisti; neque hostem detestantur, sed liberatorem adorant. Scias ea demum justissima fulmina esse, quæ & percussi colunt. Non enim perdere tibi libet, quos servatum ivisti; illamque confessionem hostibus exprimis, ut nullorum magis interesse fateantur an vincas, quam eorum, quos vicisti. Nihil de cujusquam jure imminutum, nihil de privilegiis aut immunitatibus decerptum ac præfloratum est; nihil cuiquam publicè vel privatim defractū, præter peccandi licentiam. Nemo victoriam tuam injuriam sentit: Ne in tecta quidem, nisi adhuc hostilia, sævitum. Stant securæ domus, neq; stragē amplius aut flammam metuunt. Templa ipsa ac delubra cœlo certantia urbem suā è superbo fastigio despectant; & quanquam muta & inanima, gestire tamen medius fidius, ac lætari viden-

[illegible]

gratius ac ftabilius e[illegible]

num, fed beneficio [illegible]

fervas, &ad vitam ab ip[illegible]

retines, & leniter divin[illegible]

nis. Hujus ætati, illius [illegible]

ignofcis, & quoties [illegible]

fam, tibi parcis; nec [illegible]

in plures, nifi caveas, in[illegible]

gatura; & hæc ipfa tardiffime, ac [illegible]

ferro recidenda ftatuis; magifq; putas [illegible]

tem aliquem fervare, quam plurimos [illegible]

ire. Placeat aliis [illegible] atque [illegible]

ad fupplicia leviter modò [illegible]

[illegible] fru-

fruantur civium ſanguine ac pœnis portenta principum, & puerilibus ac ſpernendis cauſis ſæpe, nec imagine contumeliæ laceſsiti, duci quodlibet obtorto collo ac rapi confeſtim jubeant; denique inhumana cupiditate ſpectandi ſub gladio carnificis tremebundas reorum cervices efferati quaſcunq; offenſas in furoris occaſionem atque alimentum rapiant; terrore, cæde, periculis, pro miſera ſtrage centurati cœli fragoribus omnia latè quatiant, turbent, diſsipent, trucident; ubi diu incondita illa perdendi libido mortibus, partim idiis igniique ac ferro debacchata erit; ubi permixtis & confuſis bonorum malorumq; meritis ac ſatis grandinis morbive epidemici ritu, totis civitatibus, ac provinciis incubuerit; quid aliud quam publicam in ſe rabiem côcitabit? quam vaſtitatem ac ſolitudinem ſibi faciet? quæ pluribus ſæpe exitio fuit eritq; quam fames aut bella aut peſtifera tabes, quæq; alia in Deûm iras velut ultima ſuppliciorum vertunt? Sic vagi fulminum flammarumq́, effractis nubibus cadentium globi, loca ſacra & profana paſsim amburunt: tangunt innocentes, feriunt noxios; ac ſine diſcrimine dum ſceleratis parcũt, in probos interim ac religioſos ſæviunt. Cæterum illos infelix immanitas ſua publicis cervicibus depellit; afflictosq, ſupra modum ingruentibus odiis ad exitium palàm deſtinabit, quod ſecretò aliis machinantur. Tu verò macte nobis eſto clementiæ gloria, invicte Princeps; qua quicquid mortalitas, capere poteſt, impleviſti. Quippe infirmum fidei vinculum metus nequaquam idoneus obſes diuturnitatis, habet. Inſtabilis illa poſſeſsio eſt in quam gladio inducimur; niſi

blan-

blando benignitatis palpò rigidæ mentes & refractariæ percutiantur. Male vim ſuam poteſtas aliorum contumeliis experitur; male ſibi formidinem pro autoritate circumdat; cujus frænum facillimè indignantur, & excutiunt quicunque à neceſſitate aut faſtidio parendi ad virtutem & arma efferantur; contrà verò remiſsius imperanti, pronius ut plurimum & addictius paretur. Fruſtra te horrore & minis ſuccinxeris; ſi caritate tuorum ſeptus non fueris. Nihil enim tam naturale eſt, quam odiſſe, quem timeas; & quem metueris, infeſtare, ſi poſſis. At contra beneficiorum tuorum gratia ſempiterna erit: qua id aſſecutus es, ut tecum militent, tecum periclitentur, pro imperio tuo ſanguinem fundant ii ipſi, qui modò in adverſis caſtris contra auſpicia tua pugnaverant. Hi nunc humanitate tua deliniti, amore ac benevolentia cum tuo milite certant. Hi quocunque juſſeris pergere, pugnare, utcunque tibi cordi erit, auſpicium tuum conſtantiſsimè vel ſequi amant, vel antecedere. Hi quod ſe objectant inſidiantium mucronibus, nocturnis excubiis & laterum oppoſitu ſalutem tuam defendant, pro te excipere ferrum, ac mille mortibus animam tuam redimere cupiant, ſeriò gloriantur, exultant, triumphant. Placeat tibi, placeat perpetuò hæc ſecta ſervandi, quos deviceris; neque in præclaro hoc opere aut animus tuus, aut fortuna laſſetur. Erit olim inter exempla placida virtus tua; & in ſecula ibit; fuiſſe Principem, qui res natura inſociabiles ac diverſiſsimas, prudentiæ jugo devinxerit; ſummam felicitatẽ & ſum- 9
mam continentiam. Ridere libet illorum Principum

præpoſteram & male conſultam ambitionem, qui nulla virtute conſpicui, & infamiæ quam laudi propiores, quo populi ſermones ab inſectatione inertiæ ſuæ averſos, ad gratam ſui commendationem excitarent, ſæpe magni [illegible] muneribus impenderunt. Quorum omnis voluptas caduca & brevis, poſt priore delectatione illorum pro ingrata jactura, maximique ſumptus nihil præter inanem favorem, & ut multum, paucorum dierum fabulas aſſequebantur? At nihil tam ſtultiſſimum aut fatuum, quam id profundere, quod & ipſe perdas, & nemo eorum, quibus prodigitur, accipiat. Reperti ſunt alii qui publicis operibus extruendis memoriam nominis ſui in poſteros transfundere laborarunt. O ſtolida ſemper ac inſcia veræ laudis ſuperbia! Equidem ut magni & excelſi animi eſt, deſpicere & calcare mortalia, ita nihil debilius excogitari poſſe pro certo habeo, quam venerationem ſibi ex rebus aucupari, quæ mille caſibus ſubjecta, etiamſi diu luctentur cum fato ſuo, ab ipſa tamen confectrice rerum vetuſtate, qui finis omnium, tandem diſſoluta collabaſcunt. Quid enim in tantum altitudinis culmen ambitioſus ſeculorum labor evexit, quod non aut volvenda dies, vel hoſtilis impetus, aut ipſa fatorum inclementia ſubigat demum ac ſubvertat? Tituli, arcus, ſtatuæ, trophæa, ſaxa, Mauſolea, Pyramides, cætera regiæ magnificentiæ ſive oſtentamenta, ſive ludibria, nec vivis ſolidum decus acquirunt, & ſi potentatis indicium in odium vertat, pro

buſtis

buſtis negliguntur. At verò beneficentia tua, Invicte Princeps, æternum tibi in animis tuorum ac nihil temporibus debiturum monumentum exædificavit, quód vetuſtate ipſa floreſcens in melius majusque indies provehetur, ac gliſcet poſteritate. Hæc tibi templa, hæ pulcherrimæ effigies & manſuræ. Hac gloria univerſitatem rerum, ac vaſtam illam temporum profunditatem æquabis. Nusquam enim melius imago Principis quam in cordis penetrali dedicatur; nusquam ejus auctoritas religioſius conſecratur, quam in receſſu mentis, in ſacrario pectoris, in ſua cujusque veneratione. Pravi ac degeneres Principum, quos publicus generis humani contemtus exemit gloriæ, ſilebuntur: at nulla erit tam ſurda fama, nulla tam ingrata poſteritas, quæ laudibus tuis non aſſurgat; quæ non in cœlum te debitis præconiis vehat, Oneraſti profectò eos, atque; qui naſcendi ſorte pares, meritis tuis vincuntur; quorum neminem tam puto ignarum ſui eſſe, quin committi tecum reformidet. Nam ut lux quantumlibet clara amplioris fulgore luminis occæcatur ac palleſcit; ita quis non videt, quantumvis excelſam aliorum gloriam collatione faſtigii tui deteri ac velut erubeſcere; quantumque ſupra cæteros exſtet, tantum infra te conſpici? Parum enim fuerit, maximum te eſſe, niſi & illi ſint, quos celſo vertice evincis. Qui purpura gloriantur, faſcibus intumeſcunt, poteſtate infinita ſupra leges, & rempubl. ſe efferunt, cœlum denique ipſum inſanis 98

cogitationibus invadunt, miseri plerumq; in hoc aliquid solliciti, ut fœdius procidant. Tua vero, Princeps clementiſsime, ſolida fundataq; poteſtas eſt, quæ non alio hoc terrore, ſed amore ac reverentia tuorum fulcitur. Nam eſt amplissima inter homines [illegible] tamen quod te ſummitas ac minorem geris, quod communem utilitatem poſthabitis tuis, proſpicis; major & auguſtius imperio tuo eſt. Cepiſti igitur hom[illegible] fructum, quantum maximum vel capere potes vel exigere; nec unius tam ingratos aut malignos [illegible] nacta eſt. Nemo mortalium ora tam dulcis eſt, quam tu omnibus. Nemo non imputari ſibi aliquam beneficentiæ tuæ partem vel patitur, vel concupiſcit; nemo non cum de te cogitat intimos ſibi ſenſus tingi inexpugnabili illecebra, ac linquit pia voluptate prorſus videt! A te jam fatorum noſtrorum ſeriem ordinemq; quis ſucceſsibus lætitiæ cauſas populi urbesque concipiunt, & qualem quisque ſortem ſtatumq; habiturus ſit, ex tua felicitate augurantur. In periculoſam nuper aleam conjecerat Germaniæ libertatem inauſpicatum Magni Guſtavi fatum, ad cujus acerbam memoriam teneri vix poſſum, quin & conturbatur animus, & lacrymæ ictu doloris impulſæ undique exſiliant: Tot ſpes, tot gaudia, tot merita, quot in nos vivus contulerat, ſimul cum ipſo extincta & elata, quotquot ſuperſumus, velut ſidere aut numine caſsi, mœrebamus. Dicam quod ſentio, ut ut refragetur modeſtia tua. Actum erat de partibus, niſi in hos humeros tuos labentis reip. onus incidiſſet. Tandem ergo in tuto ſunt vota noſtra; tandem habemus, in

quo

quo se frangat crudus dolor; in quo post tot miserrima funera & diras proscriptiones, jura violata aut eversa, sacra omnia conculcata; calamitates, acerbitates inauditas ac insultandas libertati a majoribus traditæ ac saluti nostræ, fulcrum atque fulcimentum religio demum acquireret. Abiit modo invidia; neque tanquam contra [illegible] & velocissimum [illegible] civium [illegible] importune [illegible] jungeat; ut affecto seculo mederi possis, longum ac diuturnum ætati nostræ bonum. Speramus quidem fore ut constent [illegible], & votis faveant nostris; neque tantum in se [illegible] fortuna admittet. Certum tamen dabis, magne Princeps, piæ sollicitudini, si ancipites bellorum casus ac versabiles rerum humanarum vices acrius nescio in considerandi [illegible] & [illegible] vitæ tuæ incolumitatisque justa æstimatio, ut nunc corporis, tot globis circumstrepentibus, periculi sæpe nobis ex amore tui curam incutit ac sollicitudine ingeminat. Nimio, mehercles, gloria tua constaret nobis, si vitæ impendio tibi pacis tenda foret; nec unquam nos intrabit tam dira vincendi cupiditas, quin sentiamus quantamcunque licet felicitatem tanta mercede infeliciter ac perniciosè emi. Quo enim nobis, ô Dii boni, illas laurus, illa uberrima victoriarum tuarum præmia, illos tot spoliorum aliorum super alia acervatorum cumulos, si providentissimo tantorum bonorum auctore, eodemque rectore virium nostrarum orbati cum prægravi onere mergamur? si per tempestuosum pelagus atque indignantium fluctuum minas, manu tuâ servati, nunc pene intra portum impactâ nave.

periculum in terra adeamus? Næ nobis felicitas illa citò in miseriam vertet, si quod meritò deprecamur, speciosum illud tot luculentissimarum palmarum decus repens fati violentia in manibus tuis infregerit? Quam herclè fluxa & mutabilis rerum per virtutem partarum possessio jactabit tueri nescientes, si enervis illa, & suopte ingenio ad regendum inhabilis moles, quæ nunc mente ac spiritu tuo agitatur, subito, illo intercepto, quasi succisis aut abruptis nervorum ligamentis, ceciderit? Respicias modò te, Illustr. Princeps, respicias nos; atque inde in rempubl. oculos retorqueas. An non manifestum exitium portenditur, si vile habueris augustum atque sacrosanctum illud caput, in quo privata, publicaq; res, rationesque omnium verti ac periclitari liquet? Illæ tot manus, tot lectissima virorum robora, tot conglobatæ provinciarum vires, quæ latera tua ab omni parte ambiunt, & in quoscunque tecum casus properant, velis nolis, nimiæ virtuti tuæ modum statuunt; neque ut te sponte insidiantibus periculis prodas, permittunt. Tot millium in te unum arrecta vota, tot preces, gemitus, obtestationes supplicia, fidissimorum subditorum sociorumque, quos læta pariter ac tristia in eundem tecum belli eventum copularunt; postremo quotquot aut beneficio, aut fædere rebus tuis innexi, te velut cœlo dilapsum reipubl. Christianæ Palladium, te locupletissimum publici status libertatisque vadem ac arrhabonem, patronum, vindicem salutant, vel agnoscunt. Hi omnes affusi genibus tuis non medius fidius indigni, nec fasti-

diendi

dicendi clientes, invidiam tibi faciunt, dextras intendunt, neu communem causam, neu jura armis asserta aucta redintegrata, haud dum decisa penitus lite, aut ad liquidum perductâ, ultro desinere; ultrò fluctuantes, & ultima expectantes quotidie, insensatibus fatis perdere se destituere velis, orant obsecrantque, Te uno, uti more suo sors constituetur, abunde prosperantem, decus, potentiam tali; si vivum ac spirantem videant, si velut albam & exaggeratam tranquillitati nostræ turrim opponere fatis, ostentare fortunæ queant, dubiis levamentum; præsidium validis ac regimen. Intelligis opinor, Amor ac delicium gentis Christianæ, quanti etiam tua intersit, ut virtuti tuæ parcas, cum tantum inde ad omnes redundet; ne si securius uni tibi parcere contempseris, in quo omnia omnibus sita sunt, & quo sublato certa in cunctos & ineluctabilis pernicies, duriter in se atque immisericorditer consultum universi querantur, neu Hosti tibi præstitæ magnum sed calamitosum ac triste documentum exhibeant. Nec deerunt, qui quoties occasio poscet, pro te non pigrè, neque cunctanter ad mortem ibunt. Quotquot castra tua sequuntur, quotquot signa tua longo densoque ordine circumsistunt, pluris qualicunque vitâ nobile ac illustre fatum æstimabunt. Hi belli Martisque discrimina impavidi subibunt; Hi sibi longe pulcherrimum pro salute tua certamen insatiabiliter despondent. Maximum quidem opus per te jam effectum esse læti atque alacres fatemur; sed major tamen adhuc moles superat, quam quæ ex-

habe-

hausta est; huic te integrum servari, & par est, & reip. ratio postulat. Quæ calamitas ex quo pacem amisit orbis, seculo incubuerit, quanta labes perverterit publicos mores palàm est. Ubique scientiæ ac disciplinæ, quas penes ævi gloria quondam stetit, fœda vastitate procumbunt, ubique ignorantiæ quædam nox tetris ac horrentibus tenebris ingravescit. Et quis virtuti, quis literis, quæso, supersit locus, cum probra atque incommoda humani generis tam felici audacia honorum ubiq; præmia invadant? ubiq; jàm veluti signo dato nō gradu herclè aut per momenta sed concitatissimo cursu ad barbariem itur: honestamenta liberalium artium pro desertis & neglectis jacent, dum pessima honoris insignibus decorantur, ac dignitatem suam strenuis intersum eunt. Hæc labes adhuc exterminãda tibi est, Magne Princeps, simul ac bellici sudoris paululū intermiserint. Hic cumulus tanquam suprema manus ad consummandam gloriam tuam adstrui debet; ultimus hic restat actus. Expectamus omnes brevi futurum, ut ad illa præclarissima, bona quæ nunc jam intuemur, illud etiam adjungas longe optatissimum otii & quietis; ut sub auspiciis tuis honestissima studia deterso situ & squalore nitorem pristinum adipiscantur: utq; eæ pōtissimum artes sub te excitentur atq; efflorescant, quarum gloria te in omne ævum sacratum dimittet. Optamus seculū hoc quod servitus invasit, tandem aliquando velut ex ergastulo liberes, ac manumittas; ut decôra, & ad laudem nata ingenia è tenebris eruas, quæ indignitate temporum pressa & semiviva, vix ædepol nunc

se

se inveniunt. Hoc tam decet optimum & consummatissimum Principem, quam illud ad pessimos pertinet, inimicas vitiis artes non odio magis, quam reverentiâ ab se relegare. Qui enim fœdi ac maculosi flagitiorum omnium conscientia flagrent, ipsius herclè virtutis occursum de proximo fugitant; & dum tacita quoque suspicionum in opprobrium rapiunt, aliorum probitatem tanquam exprobrantem odere. Sed neq; illis ideò conscientiam generis humani vel abolere licet, vel effugere; quin cum sua sibi infamiâ ad exsecrationem posterorum in annalibus odio suo perpetuò ac turpitudini supervivant: ut eorum memoria in tantum apud omnes invisa ac detestabilis conspiciatur; in quantum cupiunt ignorari & abscondi. At verò de te, Illustriss. Princeps, quis tale quippiam sine sacrilegii metu, aut sibi imaginari per somnium etiam; aut persuadere aliis sanus & vigilans talibus possit? qui jamdudum ineffabilibus meritis non tantum vulgus atque imam quasi turbam, sed maxime illustres & divinas animas amore tui ac veneratione ad virtutum tuarum prædicationem obstrinxisti. Hæc enim compendiaria ad æternitatem via ducit; neque alio herclè pacto felicius quàm per eruditorum humeros ac lacertos heroës tanti in cœlum assurgunt. Egregium hoc, magne Princeps, & ad illustrandam amplitudinem gloriæ tuæ imprimis efficax; fovere optimas artes & in usum publicum promere; & quantum periculi ignavia, pessimum bonæ mentis impedimentum, sub te adire debeat, industriæ præmiis ostendere: quorum ratio tunc optimè sibi constat, quoties di-

gnae consequuntur. Nihil post hæc sublimius, nihil [illegible] tenes, & [illegible] suscipere potes, [illegible] ac dissensionibus [illegible], quae [illegible], & Reipubl. pertinacibus odiis [illegible] quietem restituere con[illegible] [illegible] excitarent [illegible], & [illegible] Christiani orbis, [illegible] orta & ab [illegible] dictio & majestas [illegible] inter regnantes [illegible] in [illegible] praetextum corrupta, studiisque partibus pene ad exitium [illegible]. Latius hæc lues, [illegible] detur, contagionem dabit, atque indies plurimum [illegible] rem velut inflammatione complet, omnisque Reipubl. membra [illegible] ignis pervagabitur. Sed utque Deus fecerit, ut, [illegible] omnia ductu tuo ac virtute [illegible] tuta habeamus [illegible] internæ [illegible] contentionibus, [illegible] odiis ac [illegible] videamus [illegible]. Nihil [illegible] nobis vel infensissimi hostes imprecari possunt, quam ut [illegible], unde plerisque regnis ac Rebuspubl. [illegible] advenisse constat, in civilium bellorum [illegible], mutuis ictibus veluti gladiatores in arena concurramus. Arduum quidem hoc opus, multaque difficultate obseptum, ulceratas occultis simultatibus mentes, & tumescentia hæc vulnera mitigare; sed cum excelsa merita & heroicæ virtutes tuæ, inusitata magnitudine sua, nihil pene ad cujusquam vota reliquum sibi fecerint; restat ut illud deinceps abs te expectare audeamus, cui spes & conatus cæterorum jam succubuerunt. Quæ votorum audacia vel ideo tibi

mira videri non debet; quòd nos dudum te auctore ac duce nihil deſperare docuiſti. Et quandò in hæc tempora natus es, ubi inter cæteras ſtygiæ ac infandæ crudelitatis artes hæc quoque peſtis ab infauſtis ſcelerum magiſtris emiſſa tanquam ab inferorum faucibus cœpit, ut in Heroas cœtera invictos venena clàm ſpargantur, ſive & mucrones paſſim vileſcunt, capita Principum in venalem mercimoniam publicè proponuntur: id immortalem Deum votis aſſiduis poſcemus ac flagitabimus; ut dum quæ tuis humeris, tuoque robore publica imminentur fata augeſcunt quotidie & incrementa capiunt, ipſe abominandas perditorum latronum machinas Divino præſidio vallatus incolumis ſemper evertas & profliges; neq; prius natale cœlum, & cognata ſydera, gloria atq; immortalitate compos, repetas, quàm Guſtavo Magno, invictiſsimo poſt hominum memoriam Heroi, Pio, Inclito, Felici; cujus plus quàm humanæ virtutes pectora omnium arcano divinitatis ſenſu ac vi numinis rapiunt ac percellunt, ab malignantibus fatis intercepto, terrore hoſtium ac fuga, clade ac ruina parentaveris: libertatem verò noſtram, cui ſine te in ſordibus & luctu contabeſcendum eſt, ac inprimis fidem, ac religionem inculpatam, cœleſte depoſitum ac pignus, extinctis funditus ac in herba ſuffocatis diſcordiarũ venenis, incomparabili virtute, prudentiâ, conſtantiâ, felicitate, ut cœpiſti, ita porrò tuearis, Germaniæ propugnaculum ac murus, ſcopul[us] hoſtium ac fulmen, tranquillitatis publicæ tibicen ac fulcrum, Felix, Victor ac Co[n]ſervator generis humani.

192

Errores, qui typographi diligentiam fefellerunt, exſtantiores, ſic corriges.

A. ; *p. averſa Lin 21. pro* utriusque, *lege,* utrinque. *B. L. 9. pro* partitus; tuis miſcuiſti, *L.*partibus tuis miſcuiſti. B. 2. *p. averſa L. 1. pro* verſari; verſare. *L. 2. pro* ſui, *L* tui. *L. 25. pro* aſſiduá vi, *L.* aſſidua ac nunquam &c. *B. 3. Lin. 9. Lege,* tumultus, fuga ; &c. *C. 2. L. 21. pro* recordes *L* vecordes. *C. 3. 2. pro* poteſt *L.* poterat *D. averſa p. L 18. pro* gratiis *L.* Gratiis *D. 2. L. 26. pro* quia virtutis, *L.* quin virtutis *p. averſa L. 10. pro* facilia facta *L.* facilia factu. *D. 3. averſa p. 23. pro* detractum. *L* detractum. *D. 4. L. 2. pro* minas *L.* Minas. *L 14 pro* victus, *L.* victis *p. averſa: L* [illegible] *Lege*: ac miſerorum ſtrage. *L. 14. pro,* deſtinabit; deſtinat. *Lin. 18. pro* habet, habetur. *E. 2. Lin. dele* τό atque. *E. 4. Lin. 9 pro* albam, altam. *p. averſa L 10. pro* ubique, *L* Ubique. *Lin. 13 pro* peſſima *L.* peſſime *&c.*

F I N I S.

